

Лист до редакції

У ПОЕЗІЇ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА СПРАВДІ ВАЖЛИВА КОЖНА ЛІТЕРА

В опублікованій у “Слові і Часі” (2012, № 5) вдумливій статті Василя Задорожного “Про одне слово із Шевченкового лексикону” скрупульозно проаналізовано вживання в поезії Шевченка лексики *канати*. Цілком переконливими слід визнати висновки про те, що Шевченко розрізняв слова *конати* і *канати*. Значення останнього мовознавець визначає як “пропадати”, “безслідно зникати”. Він звернув увагу: у “Повному зібранні творів” Шевченка в десяти томах (1939–1964) з восьми випадків, що в масових виданнях “Кобзаря” відтворено як *конати*, сім разів ужито *канати* й лише один раз *конати*; це змусило його звернутися до рукописів поета та робочого примірника “Кобзаря” 1860 р., в якому рукою Шевченка в кількох місцях надруковане *конати* виправлено на *канати*. Дослідник слушно зауважує: “Т. Шевченко цій обставині надавав тут принципового значення” (с. 32), – однак застерігається, що “автор залишив без правок два місця”, тоді як у першодруці “Гайдамаків” 1841 р. у процитованих контекстах обидва рази надруковано *канати*. Несправедливим вважаємо таке твердження В. Задорожного: “На нашу думку, саме факт неадекватного розуміння семантики цього слова зумовив, хоч як це прикро звучить для когось, фальсифікацію Шевченкових текстів у відповідних фрагментах” (с. 32). Звинувачення серйозне, але безпідставне. Пояснимо чому.

Про орфографічну послідовність Шевченка в різні періоди життя, як відомо, не випадає говорити; відповідний приклад наводить і В. Задорожний. Такі випадки в поета – непоодинокі. Автор цитує 10-томник Шевченка, називаючи його другим, доповненим і виправленим виданням. Перші два томи зібрання (поезія), видані 1939 р., мали серйозні вади, про які не місце тут говорити, бо підготовлено їх поспіхом – до 125-річчя від дня народження митця, в умовах гострого браку фахівців, адже більшість шевченкознавців було репресовано. Публікацію чергових томів продовжили після війни третім (1949) і наступними томами, усі вони з’являлися вперше, водночас довелося справді доповнити, виправити й перевидати перші два (відповідно 1951 р. та 1953 р.). В. Задорожний порівнює проблемні місця з “Кобзарем” 1970 р. неназваного видавництва. Мабуть, як свідчать каталоги бібліотек, ідеться про “Кобзар” видавництва “Дніпро” з переднім словом Олесея Гончара. В усіх процитованих фрагментах тут ужито *конати* замість пропонованого академічним зібранням (за одним винятком) *канати*. Однак навіщо полемізувати з едиційною практикою сорокарічної давності? Справді важливу проблему, що її порушує В. Задорожний, варто було би розглянути на матеріалі останнього “Повного зібрання творів” Шевченка у дванадцяти томах (літературна спадщина – 2001–2003, т. 1-6): з дев’яти прикладів (у тому числі – варіанти основного тексту поезій), які називає дослідник (с. 32), у п’яти збережено авторське написання. У перших чотирьох (усі з поеми “Гайдамаки”) – ні. Але, як може переконатися уважний читач, в усіх випадках воно означає “гинути”, “умирати”, “мучитися”, а не “пропадати”, “зникати”, саме тому, очевидно, редактори послідовно вжили слово *конати* (див. рядки 1123, 1488, 1812, 2459 поеми). Якщо взяти деякі нинішні видання творів Шевченка, то іноді їх доводиться читати із червоною ручкою. Тут уже не до едиційних принципів. Аби з’ясувати істину, аналіз необхідно провадити на основі сучасного академічного зібрання. І саме воно має бути джерелом тексту для масових видань Шевченкових творів. Прикрого недогляду припустився й автор статті: вірш Шевченка має назву “Ми восени такі похожі...”. Сказане жодною мірою не применшує наукову вартість безперечно потрібної і вчасної розвідки.

Отримано 5 червня 2012 р.

Олександр Боронь
м. Київ